

הגדה של פסח (6)

ארבע כוסות

חז"ל (בראשית רבה פח, ה) מביאים כמה טעמים לארבע כוסות בליל הסדר. הטעם הידוע הוא כנגד ד' גאולות שנאמר במצרים, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. טעמים נוספים: כנגד ד' מלכויות וכנגד ד' כוסות של תרעלה שהקב"ה משקה את האומות. אבל חז"ל מביאים שם עוד טעם מחודש מאוד: הם דורשים את הפסוקים שנאמרו בחלומי של שר המשקים, לענין גאולתם של ישראל: "ויספר שר המשקין והנה גפן לפני", אלו ישראל, "ובגפן שלושה שריגים", משה אהרן ומרים, "והיא כפורחת", הפריחה גאולתן של ישראל. "עלתה נצה", הנצה גאולתן של ישראל "וכוס פרעה בידו" מכאן קבעו חכמים ד' כוסות של ליל פסח. לכאורה יש להבין מה ענין הפסוקים הללו לגאולתן של ישראל? הלא בודאי אין זה דרשה גרידא אלא יש קשר בין הדברים. יש לומר: כי בליל הסדר אנו מספרים בפרוטרוט את כל השתלשלות הגאולה מראשיתה. מ"ארמי אובד אבי וירד מצרימה", דרך שיעבוד מצרים, ועד יציאת מצרים וקריעת ים סוף, וכיצד התגלגלו בני ישראל וירדו למצרים? בעקבות שבע שנות הרעב שהיה במצרים. וכל זה נתגלגל מן השמים כדי שיפגשו במצרים את יוסף אשר נעשה משנה למלך ומשביר לכל עם הארץ. כיצד התמנה לתפקידו הרם? לאחר ששר המשקים סיפר לפרעה על 'נצר עברי' שישב עימו בבית הסוהר וידע לפתור את החלום שחלם על הגפן ושלושת השריגים וכוס פרעה בידו. נמצא שחלומי של שר המשקים היה הניצוץ הראשון של השתלשלות הגאולה, אז "הנצה גאולתן של ישראל". זכר לאותה "כוס פרעה", המוזכרת ארבע פעמים, שותים ארבע כוסות של יין בליל פסח.

הגדה של פסח "יחי ראובן"

ורחץ: שמעתי רמז בפסוק "ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'" (תהלים כו. ו), שמתחילה רוחצים הידים בשביל טיבול הכרפס ואין מברכים, דרחיצה היינו לנקיות בעלמא, וזהו ארחץ בנקיון, ושוב מסובכים את הקערה על ראשי המסובים ואומרים הא לחמא עניא וכו'. וזהו "ואסובבה את מזבחך ה'", נוטריקון: מצה, מרור, זרוע, ביצה, חרוסת, חזרת, כרפס המונחים בקערה.

בין "זכירה" ל"סיפור": מגיד

יש להבין, מהי המצוה המיוחדת של סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, ובמה היא מיוחדת ושונה ממצות זכירת יציאת מצרים בכל ימות השנה? יש ג' חילוקים

(א) ב"זכירה" של כל ימות השנה אין צריך אלא להזכיר לעצמו את יציאת מצרים, בעוד "סיפור" הוא לספר לאדם אחר, דרך שאלה ותשובה, כמאמר הכתוב "והיה כי ישאלך בנך וכו'", "והגדת לבנך וכו'", הבן שואל "מה נשתנה", והאב משיב "עבדים היינו", ואפילו אדם שנמצא לבדו שואל לעצמו ומשיב, בדרך של סיפור לאחר.

(ב) ב"זכירה" של כל השנה אין צריך אלא להזכיר את היציאה ממצרים כשלעצמה, ואילו ב"סיפור" צריך לספר את כל ההשתלשלות, וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח.

(ג) "זכירה" היא על יציאת מצרים עצמה, בעוד ב"סיפור" נוסף חיוב לספר את טעמי המצוות שבליל פסח, וכמאמר רבן גמליאל: "כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הם: פסח, מצה ומרור".

הגדה של פסח "כמוצא שלל רב" בשם הגרי"ז מבריסק

הא לחמא עניא

מדוע אומרים פסיקא זו בארמית, ומדוע בכלל נשתנתה שפת העם מלשון הקודש לשפת הארמית, הרי במצרים נשתבחו ישראל בזה שלא שינו את לשונם, וכאן בשבעים שנות של גלות בכל נהפכה לשונם לשפת הבבליים. ולא זו בלבד, אלא שנשארה שפה זו עמהם גם כשחזרו לארץ ישראל, וגם לימוד התורה נהפך כולו ללשון הארמית. כי לא רק התלמוד הבבלי נכתב בארמית, אלא התלמוד הירושלמי שנכתב בארץ ישראל גם הוא בלשון ארמית סורסית נכתב. מדוע זה? יש לומר: רצו חכמינו להדגיש לנו יסוד חשוב, שתקופת הבית השני לא היתה תקופה גאולה, כי באמת לא השלימו ישראל את תקופת הגלות שנגזרה עליהם בחורבן הבית הראשון, ועל פי שורת הדין היו צריכים להשאר בכל עוד זמן רב. אלא שראתה ההשגחה העליונה שלאחר שבעים שנה כבר נטמע ונתערב רוב העם בין הגויים, ולכן חילצם הקב"ה והחזירם לשורשם הרוחני, לארץ ישראל, ואף בנה להם את בית הבחירה, אך הכל היה באופן זמני, רק עד שנתחזק ונתחשל ביסודות האמונה ונהיה מחוסנים לקראת הגלות הארוכה. ולכן, אף על פי שיחזקאל הנביא הודיענו את כל תכנית הבית השלישי לפרטיה, והזהירנו לשננה ולדעתה (יחזקאל מ. ד), לא בנו את הבית השני על פי תכניתו, כי ידעו שלא יהיה הבית נצחי שיתקיים לעולם, ואין זו אלא גאולה זמנית ועראית. וכדי להשריש בלבנו יסוד זה שעדיין לא נגאלנו גאולה שלמה, ואף על פי

יודעים ומבינים את דרך המענה על כל תפילה. אבל כשם ש"כאשר ירד שלג והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה" (ישעיה נה. י), כן הוא גם מצד השני, שכל טיפת מים העולה מלמטה למעלה, היינו הדמעות והבקשות לשמים, כל מילה ומילה והרגש שבלב. שמה לא ישוב כי אם הרוה כביכול כלפי מעלה והוליד והצמיח שפע של ישועות וברכות. *הגדה של פסח "תפארת שמשון" רב פינקוס זצ"ל*

הלכה: ערב פסח שחל בשבת: יזהרו מאוד להכין לסעודות שבת חלות בצמצום כדי שלא ישתירו ויצטרכו לחפש עצה איך לבער, ולחשוב כמה חלות צריך עבור הסעודות לכל המשפחה. ישימו כל מאכלי החמץ במקום מיוחד, כדי שלא ישכחו אח"כ מקום הנחתם. עצה טובה שלא לשכוח להכין ולסדר דברים הצריכים לשבת וליו"ט, שיכתוב רשימה מפורטת לעצמו על כל הדברים הדרושים לו. *"נטעי גבריאל"*

פתגם: לאהוב, פרושו להבין. ספר "שמחלה"

חקירה: צלי אש בפסח

הפסול הוא שהוא שאינו צלי אש, או שנצלה בדבר אחר (צפנת פענח כללי התורה והמצוות ח"ג ד"ה קרבן פסח רצו: תנור שגרפו וצלאו באוויר התנור, אינו צלי אש, נגע בחרס של תנור, נצלה בדבר אחר) *ספר "קובץ יסודות וחקירות"*

סיפור: מצוה הבאה מעבירה

אפיקורוס אחד התפאר לפני ה"נודע ביהודה" דרך קינטור" כבר עברתי על כל עבירות שבתורה, פרט לאחת, והיא: איבוד עצמו לדעת. תנוח דעתך, השיב הגאון, עבירה זו אי אתה יכול לעבור, לפי שבמעשה התאבדות רק תקיים מצווה מן התורה: ובערת הרע מקרבך? *ספר "חד וחלק" חלק א' (דף יב)*

שבת שלום, פסח כשר ושמח

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, מאיר בן גבי זווירה, סשא בנימין בין קארין מרים ויקטוריה שושנה בת ג'ויס חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה ג'זות בת אליו, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, פייגא אולגה בת ברנה, מאיר בן ציפורה רבקה בת ליזה, ריש"רד שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, יעקב בן אסתר, דוד בן מרים, יעל בת כמונה ישראל יצחק בן ציפורה, רפואה שלימה ולידה קלה לרבקה בת שרה, יעל רייזל בת מרטין היימה שמחה. זרע של קיימא לחניאל בן מלכה ורות אוריליה שמחה בת מרים. זיווג הגון לאלודי רחל מלכה בת חשמה. לעילוי נשמת: ג'ייט מסעודה בת ג'זיל יעל, שלמה בן מחה, מסעודה בת בלח, יוסף בן מייכה.

שאנחנו בארץ ישראל ובית המקדש אף הוא בנוי אין זה קץ הימין, ואין אנו אלא במצב של כוננות לגלות העומדת מאחורי כותלנו, לכן השאירו את השפה הארמית, שפת הגלות, כשפה העיקרית של כלל ישראל. למען תהיה לאות כי עדיין לא נגאלנו. וזה הטעם שהעלו עמם את שמות החדשים מבבל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב), לא העירו לבית החשמונאים כשנטלו את המלוכה (עיין ברמב"ן בראשית מט. י), כי העמדת מלך מזרע יהודה היתה עלולה להתפרש כמלכות משיח בן דוד וכגאולה שלימה, והיה ניחא להם שידעו הכל שעדיין לא באה. ולפי זה נוכל להבין את הקשר בין הלשון הארמית של "הא לחמא עניא" לבין התקוה לגאולה השלימה: "השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין"

הגדה של פסח "ארזי הלבנון" בשם הגר"י קמינצקי זצ"ל

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

הבן החכם שואל: מה העדות וחוקים והמשפטים. כלום אינו יודע שאין טעם החוקים ידוע, ואין אנו רשאים להרהר אחריהם? אבל הנה התעוררתי, שדווקא החוקים הם מובנים יותר, ודרכם ניתן להגיע לאהבה וליראה. וקרא כתיב "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני ה' אלוקי וכו'.. ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו, רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה". (דברים יט. ב), דוקא מהם רואים ואומרים כי עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. אבל האמת היא שכל העולם כולו מלא חוקים בלא הסבר, וכל חוקרי הטבע עמלים אך ורק בחשיפת וגילויים, ניסוחם והגדרתם. חוק הכובד, חוק הוא, מדוע התפוח נופל מן העץ? כי כך טבע הקב"ה בבריאה, כל המחקרים נעשים, כדי לברר ולדעת באיזו מהירות הוא נופל, ובאיזה כח, וביזה מסלול. ואם יבוא אחד ושואל: אבל מה טעמו של דבר, מדוע יפול ולא ישאר באויר, יענו: מה שאלה היא הזו, כזה הוא החוק. הטבע מתנהל לפי חוקים קבועים. א"כ מה הפלא בכך שהבורא שחקק את חוקי הטבע, חקק גם חוקים לאדם, אשר על ידם ישלים עצמו, ירסן יצריו ויזכה לנחול שני עולמות. וכשהאומות רואות פעולת החוקים, אשר עשאונו לעם חכם ונבון. מבינים הם, לא את טעמם של החוקים, אלא את נכונותם. לפיכך, כאשר הבן החכם חוקר אודות העדות החוקים, מזכירים לו את הדין שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כדי שישאר טעם הפסח בפיו. וברור, שטעם הפסח אינו עיקרו וסביבתו ועניינו, אלא תוצאתו ושיורו. אף אנו אומרים לבן החכם, מה לך לחקור לטעמי המצוות. הן תוצאתן מכריזה על נכונותן. *הגדה של פסח "אבי עזרי"*

ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו כל תפילה ובקשה פועלת ישועות

כלל הוא, בלי יוצא מן הכלל, שלכל תפילה יש מענה מן השמים. אך חשבונות רבים למקום, ולא תמיד

